

LEESCULTUUR EN VROEGMODERNE NEDERLANDSE TEKSTEN (7,5 ECTS)

Vooraf

Literatuur wordt geschreven om gelezen te worden. Toch weten we vanouds veel meer over de schrijvers dan over de lezers. De laatste decennia is daar geleidelijk verandering in gekomen: leesonderzoek is een eigen onderdeel geworden van de neerlandistiek. Binnen het leesonderzoek is er ook voortgang geboekt. We kijken nu niet alleen meer naar verslagen en reflecties van individuele lezers op lezen in bijvoorbeeld dagboeken, maar onderzoeken ook (materiële) sporen van leesgedrag in de boeken zelf. Hiermee kunnen we onderzoeken hoe mensen lazen en soms zelfs wat ze dachten als ze lazen. Tegelijk wordt ook geprobeerd het onderzoek systematischer aan te pakken, en de leescultuur van bijvoorbeeld groepen, regio's of landen onderling te vergelijken. Dit is steeds beter mogelijk, omdat er tal van bronnen digitaal beschikbaar komen, en onderzoekers vaker samenwerken, bijvoorbeeld in virtuele collaboratoria, etc. De artikelen en studies op deze lijst geven samen een overzicht van ontwikkelingen en dimensies in het leesonderzoek van de vroegmoderne tijd. Op het tentamen wordt je overzicht over de geschiedenis van het lezen getoetst, en je begrip van de ontwikkelingen en onderzoeksvragen binnen het leesonderzoek. Daarnaast wordt gekeken of je kritisch met de stof om kunt gaan. Je moet in staat zijn om:

- verschillende vormen van leesgedrag in de vroegmoderne tijd uit te leggen en te duiden
- verschillende benaderingen en onderzoeksvragen binnen het leesonderzoek te vergelijken en evalueren

Opdrachten

Niet alle titels op deze lijst zijn verplichte lectuur. Voordat je begint, stel je eerst in overleg met je docent de definitieve lijst samen. Ga hierbij uit van de volgende richtlijnen: circa 400 pagina's primaire literatuur en 800 pagina's secundaire literatuur.

Onderdeel van het tentamen is de onderstaande driedelige opdracht, die je tevens helpt bij de voorbereiding. Lever deze opdracht minimaal een week voor het tentamen per mail in bij de docent die het tentamen afneemt (max. 4 pagina's a4).

1. Vat Shermans visie op het nut van lezersonderzoek samen. Ben je het hiermee eens? Geef duidelijke argumenten en betrek in je betoog ook je primaire lectuur.

2. Vergelijk twee artikelen op de volgende drie factoren: wat voor soort leesgedrag wordt bestudeerd; welke methoden hanteren de onderzoekers; welke conclusies worden getrokken?
3. Maak drie stellingen, aan de hand van drie verschillende items op de lijst, waarin je de resultaten, verdere mogelijkheden of beperkingen van het onderzoek becommentarieert.
4. Kies een publicatie uit Arianne Baggermans inaugurele rede, en voeg die toe aan je leeslijst. Motiveer je keuze: publicaties die bijvoorbeeld aspecten belichten die de andere artikelen en boeken niet doen, die belangrijk zijn geweest voor de ontwikkeling van het vak etc.

Primaire literatuur

- David Beck, *Spiegel van mijn leven: Een Haags dagboek uit 1624*. Ingel. en van aant. voorzien door Sv.E. Veldhuijzen. Hilversum: Verloren, 1993.
- Otto van Eck, *Dagboek 1791-1797*. Ed. A. Baggerman en R. Dekker. Hilversum: Verloren, 1998.
- Desiderius Erasmus, *On the Method of Study, Reading and Interpretation of Authors*, Collected Works of Erasmus dl. 24.
- E. J. Kuiper, *De Hollandse 'schoolordre' van 1625*. Groningen: Wolters, 1952, pp. 5-25 (Nederlandse vertaling uit het Latijn van de *School-ordre*).
- A. Wicquefort, *Dagregister van het geen, dat te Woerden ... voorgevallen is*. 1672-1675. Handschrift UBU, HSS: ex. HS 3 L 17: doorschoten met kwarto-vellen met aant. in handschrift.
- zelf te zoeken primaire bron, een boek met lezersaantekeningen, bijvoorbeeld via de KB catalogus te vinden. Zoek in die KB-catalogus (<http://opc4.kb.nl/>) zoekt op: "aanvraagnummer" en kies dan voor "392" of "393", en dan vind je een overzicht, waar vaak summier bijstaat wat de aantekeningen inhouden. Het zijn Nederlandse, maar ook anderstalige boeken, van de 16e eeuw tot heden.

Secundaire literatuur

I. Overzichtswerken (titels met * zijn verplicht)

- * A. Baggerman, *Over leven, lezen en schrijven: De bandbreedte van boekgeschiedenis*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar Geschiedenis van Uitgeverij en Boekhandel aan de Universiteit van Amsterdam. Amsterdam: Vossiuspers UVA, 2010, met name 11 en 21. Zie: <http://dare.uva.nl/document/214165>.
- * Jeroen Blaak, *Geletterde levens: dagelijks lezen en schrijven in de vroegmoderne tijd in Nederland 1624-1770*. Hilversum: Verloren, 2004.
- * Guglielmo Cavallo and Roger Chartier (red), transl. Lydia G. Cochrane, *A History of Reading in the West*. Cambridge: Polity Press, 1999, 'Introduction', hk 7-10.
- Michel de Certeau, *The Practice of Everyday Life*, vert. Steven F. Rendall. Berkeley: University of California Press, 1984. Introduction en "Reading as Poaching", xi-xxiv en pp. 165-176
- Roger Chartier, *The Order of Books: Readers, Authors, and Libraries in Europe Between the Fourteenth and Eighteenth Centuries*, vert. Lydia G. Cochrane. Stanford: Stanford UP, 1994.
- * Carlo Ginzburg, *The Cheese and the Worms: The Cosmos of a Sixteenth-Century Miller*. London [etc.] : Routledge and Kegan Paul, 1980 (of Nederlandse vertaling).
- Paul G. Hoftijzer en Otto Lankhorst, *Drukkers, boekverkopers en lezers in Nederland tijdens de Republiek: een historiografische en bibliografische handleiding*. Den Haag: Sdu 1995.
- H. J. Jackson - *Marginalia - Readers Writing in Books*. New Haven: Yale UP, 2001.
- * Martyn Lyons, *A History of Reading and Writing in the Western World*. Basingstoke: Palgrave, 2010, hieruit in ieder geval hk 1, pp. 1-11 en 201-292 ("What is the History of Reading and Writing?").

- * William H. Sherman, *Used Books: Marking Readers in Renaissance England*. Philadelphia: Univ. of Pennsylvania Press, 2008.

II. Deelstudies

- A. Baggerman en R. Dekker, *Kind van de toekomst: de wondere wereld van Otto van Eck* (1780-1798). Amsterdam: Wereldbibliotheek, 2005. Lees hieruit de inleiding en hk 3.
- Ann M. Blair, *Too Much to Know: Managing Scholarly Information Before the Modern Age*. New Haven [etc.]: Yale Univ. Press, 2010, 'Introduction', hk 1-2.
- Ann M. Blair - 'Reading Strategies for Coping with Information Overload', *Journal of the History of Ideas* 64 (2003), 11-28.
- J. Broadway, 'Layered Readings Towards an electronic edition of Gabriel Harvey's Marginalia. Pilot Project Report', Centre for Editing Lives and Letters, see http://www.livesandletters.ac.uk/papers/HVY_2004_05_001.pdf
- Anthony Grafton en Lisa Jardine, 'Studied for Action: How Gabriel Harvey Read His Livy', *Past and Present* 129 (1990), 30-78.
- Anthony Grafton, *Commerce with the Classics: Ancient Books and Renaissance Readers*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1997.
- W. Heijting (hoofredactie), 'Christelijke leescultuur', *Tijdschrift voor Nederlandse kerkgeschiedenis* 9 (2006), nr. 2 (jun.)
- P. G. Hoftijzer, 'Boekenbezit van vrouwen in Leiden gedurende de Gouden Eeuw', In: *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis* 12 (2005), p. 29-45, 216.
- Marika Keblusek, *Boeken in de hofstad: Haagse boekcultuur in de Gouden Eeuw*. Hilversum: Verloren, 1997, Inleiding en hk 4.

- Johan Oosterman, 'De lezer heeft gelijk. Over de bijna primaire receptie van twee vroege drukken (Elckerlijc en Anna Bijns)'. *Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis* 15 (2008), 23-34.

- James Simpson, *Burning to Read: English Fundamentalism and Its Reformation Opponents*. Cambridge Mass.: Belknap Press of Harvard UP, 2007.

- Peter Stallybrass, 'Books and Scrolls: Navigating the Bible', in Jennifer Andersen and Elizabeth Sauer (red.): *Books and Readers in Early Modern England*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2002. 42-79.

- Arnoud S. Q. Visser, *Reading Augustine in the Reformation: The Flexibility of Intellectual Authority in Europe, 1500-1620*. Oxford: Oxford University Press, 2011, Introduction en hk 6.

- E. Yale, 'Marginalia, Commonplaces, and Correspondence: Scribal Exchange in Early Modern Science', *Studies in History and Philosophy of Biomedical Sciences* 42 (2011), 193-202.